

SƏRİŞTƏƏSASLI MODULLARIN TƏDRİSİNDƏ TƏLİM STRATEGİYALARININ TƏTBİQİNİN NƏZƏRİ VƏ PRAKTİKİ MƏSƏLƏLƏRİ

Qadir Qafarov,

*Azərbaycan Texniki Universitetinin Mühəndis
fizikası və elektronika kafedrasının müəllimi
e-mail: qafarov1997@gmail.com*

Cəmilə Atakişiyeva,

*Sabirabad Peşə Liseyinin tarix müəllimi
e-mail: q.cemila1999@gmail.com*

UOT: 37

Xülasə. Digər təhsil sahələrində olduğu kimi, peşə-ixtisas təhsili sahəsində də təlim strategiyasının müəyyənləşdirilməsi bir neçə göstəricilər əsasında mümkündür. Hansı növ təlim strategiyasının tətbiq edilməsinə baxmayaraq, vahid məqsəd təhsilalanların müvafiq səriştelərə yiyələnməsinə nail olmaqdır. Hazırda pedaqoji sahədə təlim strategiyalarına dair yeni metod və vasitələr işlənilib hazırlanmaqdadır. Məqalədə, məhz bu tip müasir təlim strategiyaları kimi tətbiqetmə, kəşfetmə və tədqiqat yolu ilə təlim strategiyalarının təşkili prinsiplərinə, tətbiqi üstünlüklərinə baxılmış və qeyd olunan təlim üsullarının peşə təhsili sistemində tətbiqinin bir çox praktiki üstünlüyə malik olduğu müəyyən edilmişdir. Nəticə olaraq təlim strategiyalarının tətbiqi imkanları araşdırılaraq ümumtəhsil və ixtisas fənlərinin, istehsalat təliminin təşkilində müvafiq strategiyaların tətbiqi təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: təlim strategiyası, peşə təhsili, ixtisas fənləri, peşə-ixtisas fənləri, tədqiqat, analiz.

Key words: training strategy, vocational education, specialty subjects, vocational subjects, research, analysis.

Ключевые слова: стратегия обучения, профессиональное образование, предметы специальности, профессиональные предметы, исследование, анализ.

2020-ci ilədək olan dövr ərzində Azərbaycan Respublikasının peşə təhsili və təlimi sistemində sektorlar üzrə spesifik proqramların yaradılması və bu sahə üzrə hədəflərin əldə olunmasına təkan verəcək vasitələrin tətbiqi, strateji məqsədlərin reallaşması təlim nəticələrinin effektiv çatdırılmasına əsaslanır. Məzmun xəttinin reallaşması və tələbə-müəllim ünsiyyətinin təşkili tədrisin qarşısında dayanan əsas məqsədlərdən biridir.

Hər bir dərslər istehsalat ustası, ümumi və ixtisas fənn müəllimi tərəfindən auditoriyanın bilik və bacarıqları, təlim məqsədləri, metodiki imkanları, təlim materialının həcmi, mürəkkəblik səviyyəsi və s. bu kimi faktorlar nəzərə alınmaqla təşkil olunmalıdır. Təsədüfi deyildir ki, yaradıcı

müəllimin paralel siniflərdə eyni mövzuda təşkil etdiyi dərslər heç vaxt bir-birini təkrarlamır, biri digərindən metodiki çalarlar, tapıntılar və təkrar olunmaz cəhətləri ilə fərqlənir.

Təlim strategiyaları. Gündəlik həyatda fərd tərəfindən görülən bütün işlər ya yazılı formada, ya da zehində qurulan strategiya çərçivəsində reallaşır. Strategiyanın qurulması planlaşdırılan işlərin arzu edilən anda və keyfiyyətdə ortaya çıxmasını təmin edir. Tez-tez rastlaşdığımız strategiya anlayışını müəyyənləşdirilən məqsədə çatmaq üçün izlənən yol olaraq başa düşmək olar. Bu anlayış məfhum etibarlı ilə pedaqoji sahədə də istifadə olunur. Təlim strategiyası ümumi yanaşma çərçivəsində olduqca geniş baxış bucağı

na malik olub, tədris mühiti üçün fəaliyyətlərin müəyyənləşdirilməsindən qiymətləndirmə prosesinə qədər bütün proseslərin istiqamətini müəyyən edir. Başqa bir ifadə ilə desək, təlim strategiyası tədris-təlimin mərhələlərində təhsilverənin və təhsilalanın rolunu müəyyən edən ümumi izlənilən yoldur.

Deyilən fikirlərdən bu yola çıxaraq təlim strategiyasının çatdırılması məqsədi qarşıya qoyulmuş hədəflərin inkişaf etdirilməsinə yönəldilmiş təlim metod və vasitələrinin mühit xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsində rol oynayan ümumi baxış bucağı olaraq adlandırıla bilərik. Təlim strategiyası ilə “təlim prosesi necə reallaşır?” – sualından hərəkətlə təhsilalanların hədəfə yetişməsi üçün lazım olan təlim mərhələlərinin kəşiməsi məqsədi ilə xarici amillər nizama salınır. Həmçinin təlim strategiyasının mənbəyi təhsil qanunundan, modelindən və yanaşmalardan götürülür, digər tərəfdən isə metod, texnika və vasitələrin müəyyənləşdirilməsinə şərait yaradır. Təlim prosesinin hansı formada reallaşacağına, təlim və tədris fəaliyyətində hansı məqamların yer ala biləcəyinə, təlimin hansı mərhələlərlə davam etdirilməsinə və hansı mühit, hansı növ kommunikasiya ilə qurulmasına seçilmiş strategiya ilə qərar verilir. Eyni zamanda təlim prosesinin planlaşdırılması və bu planın tətbiqi formaya çevrilməsi strateji həmlələrə əsaslanaraq həyata keçirilir. Təlim prosesi zamanı məzmun xəttinin reallaşmasında müxtəlif yollar, digər bir ifadə ilə desək, strategiyalar mövcuddur. Bu mənada strategiya seçdiyimiz yolun ümumi istiqamətini və sərhədlərini göstərir. Strategiyanın müəyyənləşdirilməsi ilə təhsilverən modullararası və modullarxarici fəaliyyətlərin ümumi olaraq hansı formada təhsilalanların bu fəaliyyətdəki yerini və təlim prosesinin ümumi strukturunu planlaşdırmış olur. Peşə-ixtisas və ümumtəhsil fənlərinin tədrisində integrativ prinsipin gözlənilməsi müəllimlərin və istehsalat təlimi ustalarının riayət etməsi lazım olan addımlardan biri kimi çıxış etməlidir.

Təlim-tədris prosesində hansı strategiyanın tətbiq olunmasına qərar verərkən, bu qərar prosesinə təsir göstərən daxili və xarici faktorlar mövcuddur. Bunlara məqsədlənən hədəflər, məzmun, təlim prosesində əsas götürülən fəlsəfi

məqamlar, təlimin müddəti, iqtisadi göstəricilər, mühitin xüsusiyyətləri və auditoriyanın həcmi ilə müəllimin müasir təlim texnologiyalarına adaptasiya dərəcəsini göstərmək olar. Söhbət peşə təhsili sistemindən gedirsə, bir faktor da nəzərə alınmalıdır. Əvvəldə də qeyd etdiyimiz kimi, təhsilalanların bilik səviyyələri təlim strategiyasının seçilməsində əsas meyarlardan biri olmalıdır. Burada, həm də müəllim faktoru da əhəmiyyətli dərəcədə rol oynayır. Təhsilverən mücərrəd məfhumlarla bürünmüş fənn kurikulumlarının təlim nəticələrini auditoriyanın bilik səviyyəsinə uyğunlaşdırmaq şərti ilə tədris prosesi məhsuldar formada təşkil kompetensiyasına malik olmalıdır. Fənn müəllimləri və istehsalat təlimi ustaları demək olar ki, bütün təlim strategiyalarına bələd olmalı, strategiyaların tətbiqi mərhələsində bəzi strategiyaların özlərinə daha uyğun olduğunu və auditoriyanın səviyyəsi nəzərə alınmaqla daha sadə tətbiqi formaya çevirə biləcəyini müəyyən edə bilərlər. Təhsilalanlar özləri üçün sadə qəbul etdikləri strategiyaları kortəbii şəkildə mənimsətmək əvəzinə, müxtəlif strategiyaları tətbiq etmə bacarıqlarını inkişaf etdirməli və qarşılarına daha geniş imkanlar tətbiq etməyi məqsəd qoymalıdırlar.

Təlim-tədris prosesində istifadə olunacaq təlim strategiyasının müəyyənləşdirilməsi və tətbiqi formaya çevrilməsi xüsusi diqqət və kvalifikasiya tələb edir. Hansı situasiyalarda hansı təlim strategiyasının effektiv olmasını hiss edə bilmək üçün mövcud strategiyaları və bu strategiyaların xüsusiyyətlərinin bilinməsi olduqca vacibdir. Göründüyü kimi, burada əsas yük fənn müəllimləri və istehsalat təlimi ustalarının üzərinə düşür. Son illərdə peşə təhsili müəssisələrində çalışan təhsilverənlərin orta yaş göstəricisinin yüksək olması, bu sahədə əhəmiyyətli inkişafın qarşısını almışdır. Artıq modul dərsləri vəsaitləri fəal təlim metodlarına əsaslanaraq tərtib olunduğu üçün təlim nəticələrinin məzmun xəttinin reallaşması mərhələsində də yüksək keyfiyyətlərə və tədqiqatçılıq meyillərinə malik təhsilverənlərin olması zəruriliyi yaranmışdır. Ümumiyyətlə, təlim strategiyaları növ etibarı ilə olduqca rəngarəngdir. Lakin peşə təhsili sistemə uyğunlaşdırılan modul dərsləri vəsaitlərinin tədrisi üçün üç əsas təlim strategiyasının aktiv

istifadəsi təklif olunur. Həmin təlim strategiyaları aşağıdakılardır:

- *təqdimetmə yolu ilə təlim strategiyası*;
- *kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyası*;
- *tədqiqat-araşdırma yolu ilə təlim strategiyası*.

Qeyd etmişdik ki, təlim-tədris prosesində müvafiq təlim strategiyalarının effektiv tətbiqi üçün strategiyanın mahiyyəti istehsalat təlimi ustaları və fənn müəllimləri tərəfindən tam qavranılmalıdır. Bu məqsədlə sözü gedən strategiyaların əsas xüsusiyyətlərinə, planlaşdırılmasına, tətbiqi imkanlarına, üstün cəhətlərinə, əks təsirlərinə və digər məsələlərə nəzər yetirmək lazımdır.

Təqdimetmə yolu ilə təlim strategiyası.

Ausubel əzbərçi öyrənmənin əvəzinə alternativ öyrənmə modelini təklif etmişdir. Ausubelin nəzəriyyəsində tələbələr əvvəlcədən “ilkin istiqamətləndiricilərə” (advanced organizer) ehtiyacın olduğunu qeyd etmişdir [Q.Qafarov]. Ausubel anlayış, qanun və fikirlərin müəllimlər tərəfindən sistemləşdirilərək təqdim olunmasını, tələbələrin də təqdim olunan məlumatlar məcmusunu mənalı formada öyrənməsinin lazımlığını qeyd etmişdir.

Təqdimetmə yolu ilə təlim hər hansı bir mövzu ilə əlaqəli ilkin məlumatların (baza biliklər çoxluğu) lazımi səviyyədə olmadığı və mövzunun yeni tədrisinə başlanıldığı hallarda istifadə olunan effektiv təlim strategiyasıdır. Bu strategiya məlumatları xüsusi diqqətlə sistemləşdirmək və tələbə tərəfindən qavranılması üçün hazır formada təqdim olunma prosesidir. Effektiv təlim üsullarının köməyi ilə yeni anlayışların daha detallı anlayışlarla bir araya gəlməsi mümkündür. Strategiyada informasiya axını ümumiləşdirən, anlayışları müəyyənləşdirən, nizamsız səpələnmiş məlumatları izah etməyə çalışan nümunələri seçib təhsilalanların diqqətinə çatdıran əsl fasilitator müəllimdir. Başqa ifadə ilə desək, bu yanaşmada müəllim prosesin mərkəzi mövqeyində dayanmışdır.

Təqdimetmə yolu ilə təlim strategiyası tarixi nöqtəyi-nəzərdən köklü və əənəvi təlim strategiyası olub, informasiya mübadiləsi və izahatın lazım olduğu hər situasiyada müvəffəqiyyətlə tətbiq olunur. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, müasir fənn kurikulumları məzmunca bu təlim strategiyasının imkanlarına və

xüsusiyyətlərinə uyğundur. Ümumi sərişlərin, eləcə də ümumtəhsil fənlərinin tədrisi imkanlarını bu strategiyaya müraciət etməklə artırmaq olar. Beləliklə, təqdimetmə yolu ilə strategiyanın peşə-ixtisas və ümumtəhsil fənlərinin tətbiqi ilə aşağıdakı üstünlüklər əldə olunacaqdır:

- *Dərsin planlaşdırılması və tədrisi vaxt baxımından uzun prosesdir. Bu strategiyaya müraciət etməklə vaxt baxımından səmərəlilik əldə olunur.*

- *İxtisas və ümumtəhsil fənlərində təhsilalanların qruplara ayrılması (bəzi ümumtəhsil fənləri istisna olmaqla) aparılmır. Bu strategiyaya müraciət etməklə izdihamlı siniflərdə təlimin aparılması ideal vasitədir.*

- *Tətbiqi formaya çevrilməsi olduqca sadədir.*

- *Qayda və anlayışlarla əlaqəli izahlar verildiyi üçün təhsilalanların mənə cəhətdən yanlış istiqamətlənməsinin qarşısı alınmış olur.*

- *Təhsilalanlarda və xüsusilə də peşə təhsili müəssisəsində oxuyan tələbələrdə dərsin ilkin mərhələsində marağın cəlb edilməsi nisbi çətin məsələdir. Bu üsuldən istifadə etməklə giriş taktikasında bu çətinliyin aradan qaldırılmasına müvəffəq olmaq mümkündür.*

- *Mövzu ilə əlaqəli anlayış və anlayışlararası mürəkkəb əlaqələrin qavranılması baxımından təlim prosesi sadələşir.*

Bütün bunlara baxmayaraq, qeyd olunan strategiyanın müsbət və çatışmayan cəhətləri mövcuddur. Düşünürük ki, passiv auditoriya prinsipinin bir növ tətbiqinin davam etməsi, yəni təhsilalanların dinləyici qismində iştirakının qabardılması əsas mənfi və çatışmayan cəhətidir.

Kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyası. Bu strategiya təsirli öyrənmə nəzəriyyəsinə əsaslanmışdır. Ona görə də təhsilverənin əsas vəzifəsi əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş məlumatları təhsilalanların diqqətinə çatdırmaq deyil, təhsilalanların öz təcrübələri ilə öyrənmə mühitini yarıda bilməkdir. Eyni zamanda müəyyən bir problemin və ya mövzu ilə əlaqəli məlumatların toplanılması, analizi və nəticəyə varmağı təmin edən, təhsilalanların fəaliyyətinə əsaslanan təlim strategiyasıdır. Bu strategiyada təhsilverənlərin rəhbərliyi altında təhsilalanların mövzunu öz-özünə nəticəyə varmaq yolu ilə qavramağa çalışmaları əsas şərtlərdən biri kimi çıxış edir.

Kəşfetmə təlim strategiyası təhsilalanların öz

fəaliyyətlərinə və müşahidələrinə əsaslanaraq mühakimə etməyə varmasını təmin edən strategiyadır. Qeyd olunan məsələnin təmin edilməsinin kilid açarının isə kəşfetmə üsulu ilə öyrənmənin olduğu irəli sürülmüşdür. Təlim strategiyasında təhsilalanların aktiv tədqiqatçı kimi hazırlanması prioritet məsələ olaraq müəyyənəndirilmişdir. Təhsilverən təhsilalanlara anlayışları, qayda və prinsipləri işlənmiş formada təqdim etmək əvəzinə, təhsilalanların eksperimentlər aparmağa, anlayış və prinsipləri bir növ kəşf etməyə sövq etməlidir.

Kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyası Brenerin təsirli öyrənmə nəzəriyyəsinə əsaslanmışdır. Bu strategiyada təhsilalanların əsas vəzifəsi əvvəlcədən müəyyələndirilmiş məlumatları təqdim etmə yolu ilə təlim strategiyasında olduğu kimi birbaşa ötürməklə deyil, təhsilalanlar tərəfindən aparılan təcrübələr hesabına öyrənə biləcəkləri mühitin yaradılmasıdır. Bu təlim üsulunun təhsilalanların öz fəaliyyətlərinə və müşahidələrinə əsaslanaraq mühakiməyə varmasına təşviq edən strateji yanaşmadır.

Kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyasının qurucusu Brenar bu strategiyanın 4 əsas prinsip üzərində qurulduğunu qeyd etmişdir:

- *təhsilalanların öyrənməyə hazırlığının təmin edilməsinin müəyyənəndirilməsi;*
- *təlim materiallarının yenidən təşkil olunması;*
- *öyrənmə mərhələlərinin sıralanması;*
- *öyrənmə prosesində rolların paylanması və müəyyən edilməsi.*

Qeyd olunan strategiya müasir dövrdə vacib xüsusiyyətlərə malikdir. Məlum olduğu kimi, müasirləşdirilən peşə təhsili proqramlarının böyük miqyasda təhsilalanların fəaliyyətinə əsaslanması və təhsilalanların məlumatları əzbərləməsi deyil, özünükülləşdirməsi kimi məsələlər ön plandadır. Bu rakursdan yanaşdıqda modulların tədrisində bu strategiyanın tətbiq edilməsi zərurəti yaranmışdır. Ümumilikdə kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyasının istifadə üstünlüklərini aşağıdakı kimi sıralaya bilərik:

- *təhsilalanlar aktiv rol aldığı üçün mövzu üzərində daha konsentrasiya imkanı əldə edir;*
- *təlim müddətində təhsilalanı aktiv fəaliyyətə sürükləyən nümunələr və fəaliyyətlər onların diqqətini açır, anlayış və düşüncələrinin dərin-*

ləşməsinə köməklik edir;

– *aktiv fəaliyyət təhsilalanı vəziyyətə uyğun cavab verməyə cəlb edir ki, bu təhsilalanlarda həm yuxarı səviyyəli, həm də alternativ bacarıqların formalaşdırılmasına şərait yaradır;*

– *təhsilalanlar “edərək-yaşayaraq” öyrəndikləri üçün bacarıqların inkişaf etdirilməsi, motivasiyanın və dərsə qarşı olan maraqlarının müsbət istiqamətdə dəyişməsi imkanını yaradır;*

– *kəşfetmə yanaşması ilə təhsilalan ətraf mühiti, idarəetməni, problemlərin həllinin və kəşfetmənin zövqünü yaşamaq imkanını əldə edir və bu səbəblə də təhsilalan üzərində araşdırma apardığı mövzu ilə əlaqəli daha xırda məqamlara qədər düşünməyə və araşdırmağa sövq edilir;*

– *təhsilalanlar məlumatların işlənilməsi bacarığına yiyələnir;*

– *təhsilalanlar problemin həllinə yönəldilmiş üsul və vasitələrin məqsədyönlü seçimini aparmaq bacarığına yiyələnirlər, sonda isə bu bacarıqlar vərdislərə çevrilir.*

Qeyd olunan üstünlüklər onu deməyə imkan verir ki, kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyası nəzəri ixtisas fənlərinin modullararası prinsipi ilə tədrisində ideal bir vasitədir. Təhsilalanın bilik və bacarıqlara yiyələndiyi ixtisasın elmi prinsipləri, gələcəkdə məşğul olacağı peşə fəaliyyətinin elmi baxımdan tam yiyələnməsinin və ixtisaslı fəhlə kadri kimi formalaşmasının yüksək səviyyədə təmini həyata keçiriləcəkdir. Bu strategiya müəyyən mövzuların tədrisində məhdudiyyətlər yarada da bilər. Digər arzu edilməz bir xüsusiyyəti isə tədris prosesinin müddətinin uzun olması zəruriliyidir.

Kəşfetmə yolu ilə təlim strategiyasının baxılan üstünlüklərinə əsaslanaraq demək olar ki, peşə təhsili sistemində təlim prosesində bu strategiyanı tətbiq etmək məqsədəuyğun olardı. İxtisas modullarının tədrisində bu üsul effektiv ola bilər. Çünki ixtisas modullarında “Tələbələr üçün fəaliyyətlər” bölməsində verilən praktikiyönümlü tapşırıqları kəşfetmə yolu ilə icra etmək imkanı vardır.

Tədqiqat-araşdırma yolu ilə təlim strategiyası. Con Dyü (J. Dewey) tərəfindən inkişaf etdirilən bu strategiya təhsilalanlarda tədqiqat və analiz əsasında öyrənməni təmin edir. Bu strategiya təhsilalanların məlumatları təhlil edərək

analizinə əsaslanan strateji öyrənmə yoludur. Bu prosesdə qeydiyyat aparmağı, digər tədqiqatçıların əldə etdiyi nəticələri qavramağı və aparılan tədqiqatın nəticələrini diaqram, qrafik, histogramma və s. vizual infoqrafik vasitələrə çevirmə bacarığının formalaşdırılması məsələsi əsas məqsədlərdən biridir.

Con Dye tərəfindən inkişaf etdirilən təlim strategiyası tədqiqat yolu ilə tədqiqat və analiz bacarıqlarının formalaşdırılması istiqamətində qurulmuşdur. Burada vacib məqam baxılan məsələnin təhsilverənin fasilitator dəstəyi ilə təhsilalanın praktiki fəaliyyəti və öz təcrübəsi hesabına mənimsənilməsi üçün bu üsulun tamamilə praktiki fəaliyyət üzərində qurulan istehsalat təlimində tətbiqi əvəzsiz rola malik olmasıdır.

Bəzi tədqiqatçıların fikirlərinə əsaslanaraq qeyd olunan strategiyada baxılan problemlər dörd müxtəlif formada həll olunur:

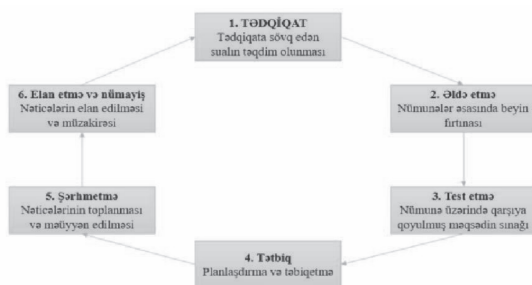
– *zehni fəaliyyətdən, nümunələrdən və xüsusi vəziyyətlərdən qanunlara, qaydalara və ya prinsiplərə istinad etməklə;*

– *zehni fəaliyyətdən və müəyyən olunmuş qaydalardan nümunəvi hadisələrə enərək yeni tənqidi yanaşma formaşdırmaqla;*

– *bir sistemi hissələrə ayırmaqla (analiz prosesi);*

– *analiz metodları vasitəsi ilə elementlərinə ayrılan sistemi təkrarən təşkil etmək üçün elementlərin müəyyən bir prinsip çərçivəsində birləşdirməklə (sintez prosesi).*

Təhsilverənin təlim strategiyasının düzgün tətbiqi üçün onun mərhələlərinə bələd olması lazımdır. Hansı mərhələnin bir-birini izləməsini, mərhələlərarası keçidi və əldə olunan nəticələrin ümumi istiqamətini müəyyən etmək bacarığı təhsilverəndə formalaşmalıdır. Aşağıdakı cədvəldə tədqiqat yolu ilə təlim strategiyasının mərhələləri göstərilmişdir (*şəkil 1*).

Şəkil 1. Tədqiqat-analiz yolu ilə təlim strategiyasının mərhələləri

Təqdimetmə yolu ilə təlim, izahedici və şərhedici yanaşma ilə anlayış və ümumiləşdirmələrin təhsilverən tərəfindən çatdırıldığı təlim prosesidir və təhsilalanı passiv qəbuledici və dinləyici rolunda qiymətləndirilməsi, təlim prosesinin monotonlaşması diqqət səviyyəsini və motivasiyanı yüksəltməyə kifayətsiz nöqsanların olması səbəbi ilə bir çox hallarda tətbiq olunmur. Təəssüflər olsun ki, hazırda bir çox peşə təhsili müəssisələrində təlim prosesi bu strategiyanın üzərində qurulmuşdur. Kortəbii, şifahi səsləndirilən fikirlər təhsilalanlarda, əksinə, demotivasiya və anlayış yayınmalarının yaranmasına güclü təsir göstərir. Bu prosesin ixtisas modullarında tətbiqi isə təhsilalanın gələcək fəaliyyətində problemlərin üzə çıxmasını stimullaşdırır.

Qeyd olunan nöqsanların aradan qaldırılması üçün təhsilalanların səviyyəsi və nizamsız səpələnmiş faktların strukturunun sistemləşdirilərək yeni strukturda təşkil edilməsi, prosesdə təhsilalanların aktiv iştirakını təmin edəcək mexanizm (məsələn, rollu oyun üsulu) tətbiq edilməsi və məzmunun çatdırılmasında xeyli sayda hissi orqanlara xitab edilməsi lazımdır. Bir sözlə, bu strateji yanaşma peşə təhsilində, xüsusilə ixtisas fənlərinin tədrisində və istehsalat təliminin təşkilində arzu edilməyən bir strategiya kimi müəyyən edilmişdir. Nöqsanlar aradan qaldırıldıqdan sonra bu üsul ümumtəhsil fənlərinin tədrisində ideal bir vasitəyə çevrilə bilər.

Nəticə. Strategiyanı təlim prosesi baxımından müəyyənləşdirilən hədəf bacarıqlarına yiyələnməsi üçün izlənilən taktiki yol adlandırmışdıq. Təşkil olunan tədris prosesinin planlaşdırılması və bu planın tətbiqində müəyyənləşdirilən strategiya əsas götürülür. Təlim-tədris prosesində hansı növ strategiyanın tətbiqinə qərar verilmədən hədəf bacarıqlar və məzmun təlim prosesində əsas götürülən fəlsəfi yanaşma, iqtisadi amil, mühitin xüsusiyyətləri və auditoriyanın həcmi ilə təhsilverənin uyğunluğu kimi faktorlar nəzərə alınmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Həsənlı B. Təhsilin inkişafı strategiyası və müasir dərsin təşkili problemləri. "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, №6, 2014, 57-63 səh.

2. Qafarov Q. Peşə təhsilində düzgün təlim strategiyasının müəyyənləşdirilməsi. Anlayış xəritələrinin tətbiqi. "Azərbaycan məktəbi" jurnalı,

№3, 2019, səh 687.

3. Qafarov Q., Rzayeva A. Peşə təhsilində fizika fənninin müasir tədrisi metodikası. PhET simulyasiya platformu. "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, №2, 2019, səh. 117-125.

4. Qafarov Q. Peşə-ixtisas fənlərinin mənim-sənilməsinə anlayış karikaturalarının təsiri. "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, №1, 2020, səh. 149-162.

5. Qafarov Q. Peşə-ixtisas fənlərinin tədrisində anlayış xəritələrindən istifadə. "Peşə təhsili və insan kapitalı" jurnalı, cild 3, №4, 2020, səh. 94-100.

6. Fisher K.M., Lipson J.I. Twenty questions about student errors. Journal of Research in Science Teaching. № 23 (9), 1986, pp. 783-803.

7. Novak J.D. Learning, creating, and using knowledge: Concept maps as facilitative tools in schools and corporations. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum & Associates, 1998.

8. Ausubel D.P. The Psychology of Meaningful Verbal Learning. New York: Grune & Stratton, Inc. 1968.

G.Gafarov, J.Atakishiyeva

The oretical and practical issues of the implementation of training strategies in the teaching of competency modules

Abstract

As in other areas of education, it is possible to define a training strategy in vocational education on the basis of several indicators. Regardless of the type of training strategy applied, the overall goal is to ensure that learners acquire the appropriate skills. Currently, new methods and tools for teaching strategies in the field of pedagogy are being developed. The article considers the principles and advantages of the organization of training strategies through appli-

cation, exploration and research, such as modern training strategies. The application of these training methods in the vocational education system has been found to have many practical advantages. As a result, the possibility of applying training strategies was explored and the application of relevant strategies in the organization of general education subjects, specialty subjects and industrial training was proposed.

Г.Кафаров, Дж.Атакишиева

Теоретические и практические вопросы реализации тренировочных стратегий при обучении модулям компетентности

Аннотация

Как и в других областях образования, в профессиональном образовании можно определить стратегию обучения на основе нескольких показателей. Независимо от типа применяемой стратегии обучения общая цель состоит в том, чтобы учащиеся приобрели соответствующие навыки. В настоящее время разрабатываются новые методы и инструменты для стратегий обучения в области педагогики. В статье рассматриваются принципы и преимущества организации тренировочных стратегий посредством применения, изучения и исследования, таких как современные тренировочные стратегии. Было обнаружено, что применение этих методов обучения в системе профессионального образования дает много практических преимуществ. В результате была изучена возможность применения стратегий обучения и предложено применение соответствующих стратегий при организации общеобразовательных предметов, специальных предметов и производственного обучения.